

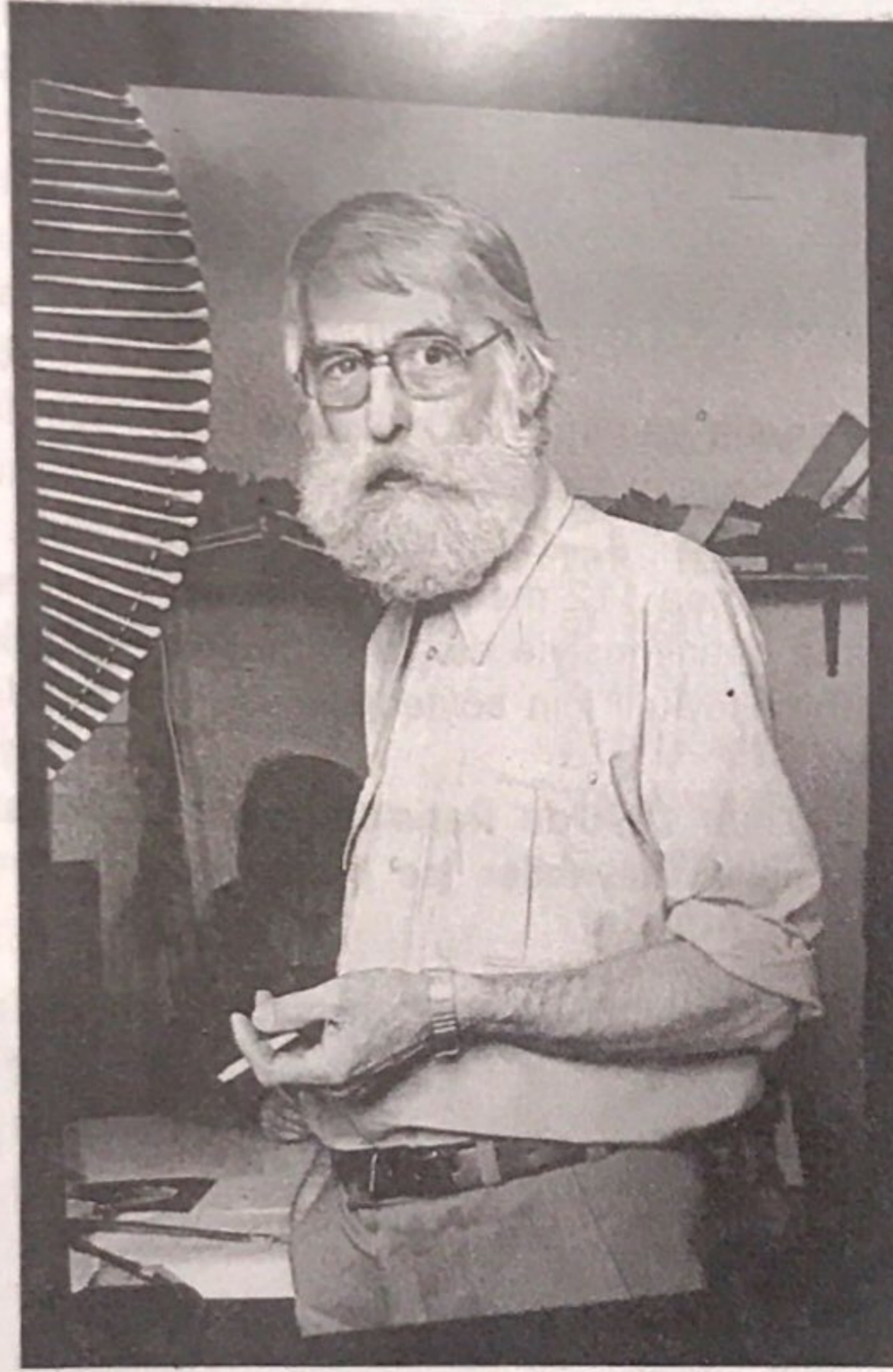
İLHAN KOMAN: ANADOLULU HEYKELTRAŞ

Saffet DAĞDEVİREN

Asya ile Avrupa'nın arasında bir köprü gibi uzanan Anadolu Yarımadası; tarihin başlangıcından beri Doğu ile Batı'nın savaş alanı olmuş, bunun yanında birçok kültürel değerlerin doğduğu, geliştiği bir kaynak olarak da dünya tarihindeki layık olduğu yeri almıştır. Anadolu insanı daha M.Ö 8.000 li yıllarda ÇATALHÖYÜK' teki yerleşmelerinde taptıkları ana tanrıçalarının heykelini yapmakla adeta bu görsel sanatın öncülüğünü yapmıştır.

M.Ö 2. binyıl başlarında Anadolu'da görülen HİTİT'ler ise kendilerine "heykel atölyesi" olarak Gaziantep'in Yesemek Köyü'nü seçmişlerdi. Helenistik Dönem'de en mükemmel yapıtların yaratıldığı, usta sanatçıların yetiştiği Pergamon (Bergama) adeta bir heykel okulu idi. M.Ö 1. yy'da ise Anadolu'nun en önemli heykelticilik okullarından biri olarak Aydın'daki Afrodisias antik kentini sayabiliriz. Sadece Anadolu'ya değil, Yunanistan ve İtalya'ya bile heykel sattıkları biliniyor Afrodisias'luların.

"İnsanoğlu demek, kendi kendini inşa eden nesne demektir. Doğuşumuzdan ölene dek, öğrenene, bizden evvelkilerin öğrendiklerini tekrar ede ede, yenilerini de öğrendiklerimizin üzerine katarak, kendi kendimizi inşa etmektedir." diyor İlhan Koman. Kendi sözlerini ispatlarcasına görsel sanatların en önemli kolu olan heykel sanatını, bir Anadolu insanı olarak,

ataları gibi mükemmel bir şekilde yerine getirmiş ve Avrupa'nın sayılı heykeltıraşları arasına girmeyi başarmıştır.

1921 yılında Edirne'de doğan İlhan Koman bir şöyleşide Arslan Mengüç'e nasıl heykeltıraş olduğunu şöyle anlatacaktır...

«Aslında kafamda gemi inşaa mühendisi olmak vardı. Nedense çocukluğumda, okula başlamadan önce, oturur gemi modelleri yapardım... Senin anlayacağın modelcilikle başladım. Herkes bilye ile oynarken, ben kağıtlarla, çivatalarla uğraşır dururdum Biliyorsun, çamur, heykeltıraşların birinci araçlarından bir tanesidir. Güzel Sanatlar Akade-

mi'sinin resim bölümüne girmiştım. Modelaj dersinde antik heykelleri başarılı bir şekilde kopya etmem, hocalarım Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu'nun dikkatini çekmiş. "Yahu, senin elin bu işlere pek yatkına benziyor, sen vazgeç ressamlıktan, heykeltıraş ol" dediler. Biz de "peki" dedik...»

Hocalarının desteğiyle heykel sanatına yönelen İlhan Koman kısa zamanda kendini kanıtlayacaktı. Avrupa'da sanatını geliştirdikten sonra 1967 yılında İsveç'te Stockholm Uygulamalı Sanatlar Yüksekokulu'nda öğretim üyesi olacak ve ölümüne kadar (30 Aralık 1986) bu görevi sürdürecekti.

Ressam Abidin Dino'nun "Derya gibi kalıcı ve cömert" dediği İlhan Koman'ın Stockholm kentini ve müzelerini süsleyen yapıtları düş gücü yüksek ve şiirsel olarak tanınmıştı. Çağdaş bilimin olanaklarını, çağdaş heykel için sonuna kadar kullandı İlhan Koman. Çok yüzlü ve çok köşeli formları, eğip bükerek, sabit gibi görünen biçimlerin taşıdığı gizli titreşimi yansıtmaya çalıştı. Çok köşeli hacimsel biçimlerin sabit oldukları, hareket ögesi taşımadıkları gerçeğini kabul eden geometri yasasını tersine çevirerek, heykel için yeni "yasa" lar çıkarmayı başarmıştı.

1970 yılında Örebro Belediye Sarayı önüne konulacak heykel yarışmasında mimar Çetin Kanro'yla birlikte hazırladıkları "Leonardo'ya Selâm", anıtı birincilik almış ve bu anıt daha sonra İsveç Hükümetince Stockholm Yüksek Mimarlık Okulu önüne konulmuştur. Yalnız bu anıt

mi? İsveç'te birçok anıta imzasını atan İlhan Koman'ın Türkiye'de ne yazık ki çok tanındığını söyleyemiyoruz.

Ankara'da Anıtkabir'in doğu kanadındaki kabartmaları, İstanbul'da Divan Oteli önündeki heykeli ve Zincirlikuyu'da ki "Akdeniz Heykeli"ni yaparak kent yaşamına bir nebze olsun katkıda bulunmak istemiştir.

İlhan Koman 1980'de modern çubukları birbirine vidalama yöntemiyle gerçekleştirdiği antik nikeleri andıran bir kadın heykeli olan "AKDENİZ" için bakın neler diyor... "Bu, bir nevi sinetik olay. Güzün yansımasından yararlanma söz konusu. Populist bir iş yaparken dahi, gene de sanatkar olarak hakiki bir iş yapmaktan vazgeçilmez. Ben, o heykel de böyle bir sinetik yanılığdan istifade ederek, dalgalarından teşekkül eden, dalgaların meydana getirmeye çalıştığı bir ihaheyi, mabudeyi sembol olarak aldım. Ama o aslında biraz sertçe bir heykeldir. Yüzüne bakıldığında, o biraz sert bakar. Benim için neler düşünüyorsanız gibilerde. Yani, Akdeniz'in kirlenmesi, mahvolması var ya! Hem vekarı ile duran, hem de aynı zamanda korkutan bir kadıncağız. İşte orada hareket olayı, karşıdan bakıldığı zaman görülmez. Fakat biraz sağa sola yürümeye başladığı zaman insan

o sinetik yanılma ile hakikaten bir nevi titreşimi hisseder." Evet, İlhan Koman'ın 4 tonluk, 12 mm kalınlığında 112 metal levhanın yan yana getirilmesiyle oluşturduğu Akdeniz Heykeli için söyledikleri bunlar.

O'nun 1970'de Paris'de yaptığı pişmiş kil heykeller ise birkaç yıl

Abidin Dino'da kalmış, daha sonra Stockholm yolunu tutmuştu. Fakat Koman'ın ani ölümü ile bu kil heykeller bronz dökülememişti. Niçin hayet, 1989'da ailesinin ve Galeri Nev'in çabasıyla İsveç'ten İtalya'ya taşınan heykeller, Pietra Santa ortakları tarafından kusursuz bir dökümle son aşamalarına ulaşmışlardı. Artık, Türkiye'deki son sergisinden 37 yıl sonra Koman'ın heykelleri ana yurdunda Galeri Nev tarafından hayranlarının karşısına çıkmaya hazır. 1990 yılının Ocak ve Şubat aylarında İstanbul ve Ankara'da sergilenen bu küçük heykeller 28 Mart - 2 Nisan 1990 tarihleri arasında da İsveç'te X. Stockholm Sanat Fuarı'nda sergilendi.

Rodin, "yaratılacak cisim, taşın içinde gizlidir, fazlalıkları atarsan heykel ortaya çıkar" diyor. Bu kavram, Çatalhöyük insanı için de geçerli, Hititli, Bergamalı ve Afrodisias'lı ustalar için de geçerli. Hatta, kendi yorumunu da koyarak ortaya ilginç ürünler çıkaran dünyaca ünlü sanatçımız İlhan Koman için de geçerli değil mi? Siz ne dersiniz?...

